

בס"ד, כ"ד ניסן התשפ"ו

מנחות צ' – קידוש הגודש, וקידוש בלי כוונה, מותר הנסכים, וחייב נסכים

שאלות:

1. אהוד הכניס סולת לכלי שרת בטעות, הסולת קדושה?

מדידת הגודש וקדושת הבירוצין

המשנה אומרת שכל כלי המידה שהיו בבית המקדש היו נמדדים, למידת עשרון למשל, כשהם "נגדשים" (הסולת הייתה עורמת מעל שפת הכלי), חוץ מכלי המדידה של הכהן הגדול שבו היו מודדים את עשרון מנחת החביתין שלו, שהייתה גדולה יותר ("גודשה לתוכה"), ככה שהכמות של עשרון הייתה נכנסת בתוך הכלי כשהוא "מחוק" (בגובה שפת הכלי) ולא בולט מעליו.

○ המשנה מוסיפה שבירוצי מידות: אלו השאריות שנופלות מחוץ לכלי לאחר שהוא התמלא בזמן המדידה. מדת הלח: הבירוצים של כלי המדידה לנוזלים (יין ושמן) הם קדושים. מדת היבש: הבירוצים של כלי המדידה ליבש (סולת) הם חולין.

○ רבי עקיבא: מסביר שמדת הלח קדושה (כמו שהגמרא תסביר שהיא נמשחה גם מבפנים וגם מבחוץ) ולפיכך בירוציה קדש, ומדת היבש היא חול ולפיכך בירוציה חול.

○ רבי יוסי: אומר שהטעם הוא אחר: הנוזל (הלח) מטבעו "נעקר" (נייד) וזו בתוך הכלי כשמוסיפים עליו עוד, ולכן מה שגולש החוצה עכשיו הוא נוזל שכבר היה בתוך הכלי קודם לכן והתקדש בו. לעומת זאת, היבש (הסולת) לא נעקר ממקומו, ומה שגולש החוצה הוא מה שנתנו עכשיו שמעולם לא נכנס לתוך הכלי.

הגמרא מבררת כשיטת מי הולכת משנתנו, כי כמו שראינו בדף פז לדעת רבי מאיר הייתה רק מידה אחת גדושה של עשרון שבה היו מודדים לכל המנחות ועוד אחת מחוקה של כהן גדול, ולרבנן הייתה רק אחת מחוקה ולהם לא היה אפילו גדוש אחד.

○ רב חסדא מתרץ שהמשנה הולכת כשיטת רבי מאיר, והכוונה בביטוי "כל מדות" היא לכל "המדידות" שהיו עושים בבית המקדש כמו לכבש, לפר ולאיל (שהיו עושים אותן גדושות בעשרון הגדוש שהיה שם).

הגמרא מסבירה את המחלוקת בין התנאים לגבי קדושת הכלים:

○ תנא קמא במשנה סובר שמדת הלח נמשחה גם מבפנים וגם מבחוץ (ולכן הדופן החיצונית מקדשת את מה שנוגע בה כולל הבירוצים), ומדת היבש נמשחה רק מבפנים.

○ רבי עקיבא סובר שמדת הלח נמשחה מבפנים ומבחוץ, אבל מדת היבש לא נמשחה בכלל וקדושתה היא רק "קדושת פה" (דיבור) של האדם שמקדיש את הסולת, ולכן האדם מקדש רק את מה שצריך למנחה ולא את השאריות שנופלות.

○ רבי יוסי סובר ששתיהן נמשחו רק מבפנים, והסיבה שהלח קדוש היא כמו שהסברנו במשנה – שהנוזל נעקר ממקומו ומה שיוצא החוצה היה קודם לכן בפנים.

האם כלי שרת מקדשים בלי כוונה?

○ על דברי **רבי יוסי** הגמרא שואלת: גם אם הנוזל היה בפנים, הרי האדם לא התכוון לקדש את השאריות אלא רק את הכמות המדויקת? **רב דימי בר שישנא** בשם **רב אומר**: שלומדים מכאן ש"כלי שרת מקדשים שלא מדעת" (בלי כוונת האדם לקדש).

○ **רבינא אומר**: באמת כלי שרת מקדשים רק מדעת, אבל כאן **חכמים** גזרו שהבירוצים יהיו קדושים כדי שלא יאמרו שאפשר להוציא דבר שהתקדש בכלי שרת לח והיה בתוכו, לחולין.

רבי זירא מקשה – אם אדם סידר את לחם הפנים והביזיכין אחרי שבת (שלא בזמנם), הוא משאיר אותם על השולחן עד שיעברו עליהם שתי שבתות כדי שייכשרו, חייבים יותר משבת אחת כבמקרה הרגיל. למה שם לא חוששים לגזירה שמא יאמרו שדברים בכלי שרת לא נפסלים בלינה?

הגמרא **מתרצת** שיש הבדל בין מה שקורה ב"פנים" (בהיכל), איפה שרק הכהנים הזריזים נמצאים והם יודעים את ההלכה, לבין מה שקורה ב"חוץ" (בעזרה), איפה שכולם רואים את המדידות ויכולים לבוא לכלל טעות.

2. אוהד הבטיח לספק להקדש במשך השנה 3 סאים סולת תמורת 30 שקלים, הסולת הוזלה ועכשיו ניתן להשיג 5 סאים ב 30 שקלים, למי שייך הרווח הזה?

מותר נסכים לקיץ המזבח

המשנה במסכת שקלים אומרת ש"מותר נסכים" (מה שנשאר מהנסכים) מיועד ל"קיץ המזבח" – קניית עולות נדבה שמוקרבות כשהמזבח ריק מקרבנות, כדי שלא יהיה בטל מעבודה. הגמרא **מבררת** מהו המותר הזה:

○ לפי **רבי חייא בר יוסף**: אלו "בירוצי המידות" (לפי **התוספות**, אלו השאריות שגלשו מחוץ לכלי המדידה, כפי שהוסבר בנושא הקודם, ולב בי"ד מתנה עליהם שהם לא מתקדשים אם הם נשארים בסוף).

והגמרא מביאה ברייתא שמסייעת לדעתו: וגם אומרת שבקרבות האלו הבשר הולך לד', והעורות ניתנים לכהנים (**רש"י** מציין שהיה מקום לחשוב שגם העורות יימכרו במקרה הזה לצרכי עולות, והברייתא משמיעה שגם כאן הם שייכים לכהנים).

○ לפי **רבי יוחנן**: "מותר נסכים" הוא רווח כספי שנוצר להקדש מעסקאות עם ספקי הסולת שהתחייבו לספק סולת למקדש לכל השנה:

▪ אם בשעת ההסכם המחיר היה 4 סאים בסלע, ובמהלך השנה המחיר עלה ("הוקרו") ל-3 סאים בסלע – הספק חייב להמשיך לספק 4 סאים כפי שהתחייב.

▪ אם בשעת ההסכם המחיר היה 3 סאים בסלע, ובמהלך השנה המחיר ירד ("הוזלו") ל-4 סאים בסלע – הספק חייב לספק 4 סאים לפי המחיר הוזל החדש. ואז יש סאה עודפת מהתכנון והיא מותר נסכים. הסיבה היא ש"יד הקדש על העליונה". והסאה העודפת הולכת לקיץ המזבח.

וגם כאן הגמרא מביאה ברייתא שמסייעת להסבר של **רבי יוחנן**.

3. חננאל מביא קרבן אשם תלוי, האם הוא צריך להביא גם נסכים?

קרבנות הטעונים נסכים ומקורם מהפסוקים

- המשנה אומרת שכל הקרבנות, בין של הציבור ובין של היחיד, טעונים נסכים (יין, סולת ושמן), חוץ מבכור, מעשר בהמה, פסח, חטאת ואשם. והגמרא תדון במקור לדין הזה.
- ולמרות שחטאת ואשם לא טעונים נסכים, חטאת ואשם של מצורע כן טעונים נסכים (כי הפסוק כתב את זה בפירוש).
 - הגמרא דורשת את הפסוק שנאמר בפרשת הנסכים בפרשת שלח, "וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה לְד' עֹלָה או זֶבַח לְפֶלֶא־נֶדֶר או בְּנִדְבָה או בְּמַעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ לְד' מִן־הַבֶּקֶר או מִן־הַצֹּאן":
 - עֹלָה: מלמד שרק מנחה שבאה עם עולה חייבת בנסכים אבל מנחה שבאה בפני עצמה לא.
 - זֶבַח: לרבות שלמים.
 - או זֶבַח: לרבות תודה.
 - לְפֶלֶא־נֶדֶר או בְּנִדְבָה: לומדים שרק קרבנות שבאים בנדר ונדבה טעונים נסכים. זה מוציא את הבכור, המעשר, הפסח, החטאת והאשם שהם חובה גמורה ולא באים בנדר.
 - או בְּמַעֲדֵיכֶם: לרבות קרבנות שהם חובת הרגל כמו עולת ראייה ושלמי חגיגה, שגם הם טעונים נסכים למרות שהם חובה, כי הם באים בזמן המועד.
 - מִיעוּט שְׁעִירי חטאת: הגמרא שואלת אולי נרבה נסכים גם לשעירי החטאת שבאים מחמת הרגל. אבל ממעטת אותם מהפסוק בהמשך הפרשה 'וכי תעשה בן בקר עלה... שהוא יצא מהכלל של הפסוק הקודם, להקיש אליו כמו שבן בקר יכול לבוא בנדר ונדבה, ככה כל קרבן שחייב בנסכים צריך להיות סוג קרבן שיכול לבוא בנדר. חטאת לעולם לא באה בנדר, ולכן היא פטורה מנסכים.
 - רבי יאשיה לומד מהמילים בסוף הפסוק "מִן הַבֶּקֶר או מִן הַצֹּאן" שדווקא בהמה טעונה נסכים ולא עולת העוף.
 - רבי יונתן אומר שלא צריך פסוק לזה, כי כתוב "זֶבַח" ועוף הוא לא זבח (כי הוא נמלק ולא נשחט). לדעתו הפסוק בא ללמד שאם אדם אמר "הרי עלי עולה" הוא יכול להביא או בקר או צאן ולא חייב להביא את שניהם יחד. למרות שהפסוק בעולה אומר "מִן הַבֶּקֶר וּמִן הַצֹּאן", שזה כאילו כתוב 'יחדיו', לכן צריך לפרש במיוחד שאפשר להביא או צאן או בקר לעולה.
 - והגמרא מסבירה שלרבי יאשיה שסובר באופן כללי שכשנאמרו שני מינים, צריך בדרך כלל להביא משניהם, גם אם לא נאמרה המילה 'יחדיו', יש פסוק אחר שמלמד את הדין הזה שלא חייבים להביא את שניהם.
 - ורבי יונתן מצריך שני פסוקים, כי היה מקום לחשוב שרק אם הוא מפרש שהוא מביא בקר (שור) בשעת הנדר לא צריך להביא את שניהם, אבל אם הוא אמר סתם עולה הוא צריך להביא את שניהם. לכן יש פסוק נוסף שאומר שאפשר להביא רק אחד מהם. והגמרא ממשיכה לדון בדרשה הזו בדף הבא.